

Publicerad 6 maj 2005 09:10

Illustration: Stefan Malmquist

Omänskligheten tränger sig på

I det omänskliga maskineri som skapar de apatiska flyktingbarnen agerar varje kugge moraliskt oklanderligt. Men barnläkaren Olle Jeppsson, som själv vårdar några av barnen, har fått problem med sin plats i kugghjulet.

JAG ÄR BARNLÄKARE på Huddinge sjukhus. Där har jag skött ett tiotal apatiska asylsökande barn under det gångna året, barn som inte talat på ett år, inte reagerar, inte äter. De kissar på sig och vänds i sängarna som gamlingar.

Jag har stått för deras kroppsliga omvårdnad. Ibland under lång tid. Varför det? För att de har varit kroppsligt sjuka av svält och sorg, men också för att det inte funnits en barnpsykiatri värd namnet att remittera dem till när de tröttnat på att leva och äta.

Barnen kommer från främmande världar, från Azerbajdzjan och Kazakstan, från Groznyj. Jag har fått inse att världen nu faktiskt är globaliserad. Groznyj har flyttat in på min avdelning.

EFTER TVÅ HUNDRA ÅR utan krig kan svenskar inte föreställa sig vad det innebär att leva i helvetet där ingen hjälp och trygghet finns att få. Empatins har ingen erfarenhet att utgå från. Jag går på bio och ser bilder från Groznyj. Rostiga ryska tanks i regnet, sönderskjutna hus och lera. Grupper av soldater som röker vid vägspärrar. Barn som letar i soporna. Människor som överlever i ruinerna och tar hand om övergivna barn.

Tatiana vill inte tillbaka. Hon hungerstrejkar, men jag ger henne dropp och lamslår därmed hennes protest. Hon förstår inte sitt bästa. Jag har aldrig varit i Groznyj men nu är Groznyj hos mig.

Migrationsverketstransportavdelning ringer och frågar var jag håller hus nu när Elvira skall transporteras till Azerbajdzjan. Föräldrarna har sagt nej till Baku. Men det är Azerbajdzjan som gäller. Klarar hon transporten? Behövs det läkare ombord?

JAG VILL INTE uttala mig om hon kan transporteras som ett kolli. Det ansvaret få Migrationsverket och politikerna ta! Elvira är min patient som jag skött i ett år. Jag vet ingenting om vilken vård hon kan få i Azerbajdzjan.

Migrationsverket svarar att det inte är det saken gäller, utan om hon är transportabel eller inte. Verket hänvisar till reglementet och påpekar att jag är Elvira PAL, hennes patientansvarige läkare, och skyldig att svara på om hon är transportabel eller inte. Verket frågar inte efter hur hon mår eller vad som kommer att hända med henne. Nu handlar det om verkställigheten.

Hur hamnade jag i detta? Hur kommer det sig att jag, en vanlig svensk barnläkare, plötsligt finner mig delta i fullständigt vedervärdiga handlingar. Att ordna förpassningen av en till synes livlös ung flicka till en skrämmande ort där hennes morfar fick halsen avskuren och hon själv utsattes för ett gruppvåldtäktsförsök utan att polisen rörde ett finger. Nu är hon på väg, en Törnrosa med blöjor och slang i näsan, i statens flygplan. Och det är jag som svarar för att hon överlever transporten.

HUR KUNDE DET bli så?

För att doktorer, sköterskor, sjukgymnaster, socialarbetare och UD-tjänstemän är kuggar i en lång rad händelser som var och en tycks oproblematiske och moraliskt neutrala. Vi ansvarar för enskilda och till synes oskyldiga, till och med humanitära, länkar i händelsekedjan. Varje del är rationell och moraliskt försvarbar. Det är väl riktigt att behandla vätskebrist efter hungerstrejk, att sätta sond, att skicka tillbaka Elvira från sjukhuset till vård i hemmet?

Helheten är omänsklig, men uppdelningen i moment, betonandet av teknik och yrkeskunskap, gör att vi slipper konfronteras med helheten. Vi förvandlar moraliska ställningstaganden till tekniska val. Behovet att ta ställning till moraliska frågor uppkommer över huvud taget aldrig.

VI DELTAR I något som kallas den sociala produktionen av moralisk likgiltighet. Eller, som filosofen John Lachs formulerat problemet: "Det märkliga är inte att vi inte är förmögna att känna igen orättfärdiga handlingar eller grova orättvisor när vi ser dem. Vad som slår oss med häpnad är att det kunde hända fastän alla våra handlingar var så harmlösa &"

På detta sätt har den "offentliga vården" kommit att ingå i den byråkratiska hanteringen av den reglerade invandringen. Uppdraget är till synes tekniskt. Vård och vetenskap, liksom tjänstemän, bör av tradition vara neutrala. Omänskligheten finns inte med från början. Rationella, kostnadseffektiva lösningar skapas för problemen efter hand som de uppkommer. Först kommer hälsoundersökningar och banala snuvor, därefter behandling av psykiska trauma, lindring av ångest och ohanterbart beteende, men till sist kan det bli tal om att bistå med tekniska lösningar vid transport av livlösa kollin på ett säkert och kostnadseffektivt sätt. Att bestå med specialkunskap vid det som kallas verkställighet. Jag lyder nu under migrationsministern, inte under socialministern, som sjukvården annars alltid gör. Sverige har fått sin första sanktionerade politiska medicin.

DEN ENDA GARANTIN mot denna utveckling är vår egen moral som yrkesmän och samhällsmedborgare. Sett i ett större, samhälleligt perspektiv krävs en levande humanism och politisk vilja.

Vi accepterar barnpsykiatriernas och landstingstjänstemännens åtgärd att skriva ut Elvira från avdelningen till vård i hemmet. Det är passiverande att vistas på institution får vi veta. Men småningom får vi klart för oss vad utskrivningen i själva verket innebär: ett liv i passivitet hos föräldrarna i en andrahandslägenhet, med en vård som i realiteten inte finns. Glesa besök av BUP eller socialtjänsten. Ensamhet och osynlighet. Ingen av våra patienter har blivit bättre av detta.

Denna så kallade barnpsykiatriska behandling är en ideologi utan vetenskaplig grund. Psykiatrikerna har blivit ideologer i den organiserade invandringen, i statens, tjänst.

DENNA VÅRDIDEOLOGI är i själva verket en del av produktionen av social osynlighet. Det man inte ser behöver man inte ta ansvar för. När jag sänder hem Elvira gör jag inget som är moraliskt förkastligt. Vården är auktoriserad, jag får stöd för den och slipper se resultatet. Staten lyfter oron och det dåliga samvetet från mina axlar.

Osynligheten förhindrar också protester från lekmän och emotionellt engagemang av vårdpersonal (vilket identifierats som ett problem av byråkratin). Handläggningen, verkställigheten och leveransen till hemlandet sköts i stället av fackmän och tjänstemän på ett rationellt sätt, i enlighet med myndigheternas fastställda regler för asyl och reglerad invandring och på statens bekostnad.

DETTA SÄTT ATT hantera asylbarnen är tyvärr inte en tillfällig återgång till barbariet och därmed en reparerbar ofullkomlighet i vårt moderna samhälle. Det är i själva verket höjden av modernitet och rationalitet som bland annat Zygmunt Bauman och Max Weber beskrivit det. Samma rationella moderna samhälle som skapar Volvobilar och folkhem kan också på uppdrag hantera flyktingproblematiken. Denna rationalitet kan göra det goda och det onda, den är själv utan moral. Staten kan med hjälp av sitt monopol på våldsapparaten och via ett tekniskt administrativt beslut förpassa de ovälkomna till ursprunget. Det beror på politikerna och oss själva vad detta administrativa samhälle får i uppdrag att göra.

Hannah Arendt påpekade i sin bok om den banala ondskan att det verkliga problemet för upphovsmännen till Endlösung var "hur man skulle få bukt med & det djuriska medlidande som väcks hos alla normala människor vid åsynen av fysiskt lidande".

MEDKÄNSLA ÄR det naturliga. Det är därför Tatianas klasskamrater fortsätter att komma på besök varje vecka och oroas och kämpa för sin vän. Avvisningsbeslutet och dess verkställighet är däremot ett uttryck för den andra sida av rationaliteten som asylbarnen nu obarmhärtigt demaskerar: inlärd omänsklighet.

På vårt undervisningssjukhus skolas nästa generations läkare, de som skall ta hand om dig och dina barn. Mitt handlande i vården av de apatiska barnen är deras vardag och föredöme. Vad är det vi lär dem om humanistisk, solidarisk, i bästa mening politisk, medicin? Vi har anledning att ta historikern Franklin M Littells fråga på allvar: Vid vilket slags medicinsk fakultet utbildades dr Mengele och hans medhjälpare?

Olle Jeppsson, kulturdebatt@dn.se

Annonc